

Oponentský posudek na diplomovou práci

Aleš Smrčka

Komparace tradičního transportu materiálu v horském hospodářství Krkonoš a Šumavy

Diplomová práce Aleše Smrčky pojednává o zajímavém a v odborné literatuře doposud málo reflektovaném fenoménu tradičního transportu ve vysokohorských oblastech. Autor si poměrně slibně zvolil ke komparaci prostředí Krkonoš i Šumavy, kterážto území vykazují mnohé podobnosti i co do historicky podmíněné etnické skladby obyvatelstva. Díky své orientaci v německém jazyce mohl pracovat s nezbytnými prameny a literaturou.

Za nejcennější část práce lze považovat autorův terénní výzkum, prováděný od r. 2009 do současnosti a založený - dle seznamu zdrojů - na 29 rozhovorech. Postrádám zde však rozdělení respondentů v seznamu zdrojů na šumavské a krkonošské, jelikož se jedná o dva víceméně časově i prostorově oddělené výzkumy. O respondentech chybí (alespoň přibližné) věkové údaje a údaje o koho jde (e. g. lesník, rolník, nosič, důchodce, školák a podobně), aby mohli být jako pramen kriticky zhodnoceni. Navíc sdělené informace od nich často Smrčka pojímá jako „skutečnost“ objektivní, nikoliv jako „skutečnost jejich myslí“, tedy subjektivní: s. 34: „*Teprve na přelomu 19. a 20. století se začal dopravovat materiál na rohačkách s dřevěnými koly. Souviselo to s tehdejšími úpravami horského terénu a budováním nových cest.*“ Dle informátora kontaktovaného roku 2012. Pozdní vypravěč nemůže být prvotním pramenem pro starší období - nutno alespoň doprovodit autorovým komentářem. Chybí křestní jména a tak např. nevíme, zda je „*Adolf J.*“ z roku 2009 totožný s tím z roku 2011. Pokud ano, tak nejde o seznam respondentů, ale rozhovorů s respondenty a mělo by být v práci uvedeno.

- Autor pak často zevšeobecňuje zprávu jediného vypravěče (např. S. 20: hospodářské využití louky). Jakoukoliv informaci třeba ověřit alespoň u dvou a lépe více osob, každý hospodář mohl mít svůj vlastní způsob méně či více odchylný od ostatních. Uvedu příklady: dle informátora (s. 21): „*Lanování při kterém se dopravoval na louky hnůj pomocí kolečka*“: Nejen kolečka, ale i trakaře a výzkum by možná ukázal i další možné prostředky. Dále „*Na vrcholu louky se nacházel dřevěný kůl*“ - autor (jeho informátor) již nedodává, že to bývaly i sestavy více, obvykle tří vzájemně vzepřených kůlů, případně v místě rostoucí dřevina s kořeny v zemi, což bylo poněkud nebezpečné, neboť se mohla vytrhnout z oněch kořenů. Dále neblahé zevšeobecnění: „*Předpokladem vytvoření dostatečně velké zásoby sena dosahující přibližně 50 metrů (... , s. 22)*“. Snad by se sneslo, kdyby autor napsal v textu, nikoliv v poznámce, „podle názoru pana Schlitze“ či „pro potřeby hospodářství

pana Schlitze“.

„*Les považoval starý pán za něco méně hodnotného, podružného, nad nímž louka výrazně vyniká svou hodnotou*“ (s. 29). Toto je ovšem vynikající a nosný postřeh, který by stál za důkladný rozbor a komparaci např. se vztahem rolníka k půdě a lesu v historickém kontextu. Autor měl tomuto a podobným momentům věnovat více prostoru a komparovat s výpověďmi ostatních kontaktovaných pamětníků.

Vytknout lze i nedostatečnou práci s literaturou, např. u tvrzení o vývozu produktů budního hospodářství do Liberce (s. 18): v originálním citovaném textu je pouze uveden směr vlaku na Liberec, nikoliv cílová stanice. Dále na s. 20: „*Několik let se na poli pěstovaly obiloviny nebo brambory a poté louky sloužily jako pastviny*“ „nebo ke sklizni sena“, abych doplnil něco z toho, co autor zkrátil z citovaného textu (HEJCMAN, M. - MLÁDKOVÁ, A. – VACEK, S. – PAVLŮ, V. – HEJCMANOVÁ, P. – LABOREWICZ, I. *Zemědělství, Krkonoše*, Praha: Baset 2007, s. 767), který byl sám na hranici stručnosti, takže přirozeně každé další krácení vytváří větší znepřesnění výpovědi. Snad chtěl dosíci protikladu ku následující části hor, nebo jen šetřil místem a nedokázal literaturu užít tak, aby nešlo jen o kompilaci s nepochopením, jak je tomu i na s. 28: „*Tyto snahy vycházejí z Hercynské úmluvy, jež navazuje na Alpskou úmluvu, a prosazuje udržitelný rozvoj v evropských středohorách*“: Z citovaného článku vyplývá, že se o oné smlouvě teprve uvažuje.

Práce Aleše Smrčky přitom navazuje na jeho práci bakalářskou (2013), z níž do značné, snad až přílišné míry vychází: mnohé celé pasáže textu o Krkonoších i obrázky (obr. č. 9, 10, 12, 13, 15, 18, 19 a 22) jsou již obsaženy právě tam, aniž na to vždy patřičně odkazem upozorněno, jinde jsou totožné informace pouze podány jinými, avšak obdobnými slovy (či fotografií stejného předmětu/události pouze z jiného úhlu), tedy nepřinášejí z odborného hlediska nic nového a opět bez upozornění na jejich zpracování či využití autorem v jeho vlastní bakalářské práci. Tato skutečnost se bohužel týká i mnoha dat z jinak poměrně kvalitního terénního výzkumu, která jsou v mnoha směrech unikátní. V jediném odkazu na tuto Bc. práci v textu diplomové práce a následně i v seznamu zdrojů je však z dotyčné bakalářské práce citována a uvedena pouze jediná strana, a to s. 36 (sic!), jelikož seznam zdrojů je zjevně vytvořen zkopírováním odkazů pod čarou, které jsou citacemi z pouhých jednotlivých stran! Formálně či obsahově se shodují rovněž názvy mnoha kapitol v obou pracích. I v prepisech z bakalářské práce nalezneme pochybení: „*Akce se nazývá Mezinárodní sjezd na rohačkách aneb sjezd do 21. století (... , s. 26)*“ Právě toto je nepřesná citace z autorovy vlastní bakalářské práce (s. 31), kde je ovšem skutečnost uvedena správně. Sjezd do 21. století se konal pouze jedinkrát na přelomu století, od té doby se závod nazývá různě, např. *Mezinárodní sjezd na saních rohatých* a akce expanduje již i do Orlických hor, což by bylo dobré zmínit. V práci ale nalezneme i závažnější nepřesnosti: „*Částka za dopravu dřeva na saních se však lišila podle regionu*“ (s. 44). Jirásko cituje Hoserovu knihu a z ní údaje o panstvích, nikoli

regionech! Navíc jde o údaje z počátku devatenáctého století, což zde neurčeno.

Dále k obrazovým přílohám chybí odkazy: *Obr. č. 9: Kresba rohaček s kolečky z 1. poloviny 20. století, kresba E. Fuchs*. Odkud autor dílo Ericha Fuchse cituje a přebírá? To se dozvíme pouze ve Smrčkově Bc. práci, avšak ne v práci diplomové, a to ani pod obrázkem v textu, ani v seznamu příloh. Dále podobně chybí citace k: *Obr. č. 25: Letní přístřešky dřevařů, 1917, kresba J. Blau*. Problematické jsou i odkazy na strany u obrázků převzatých z citovaného Baranova článku v Československé etnografii.

Postrádám propracované definiční kapitoly (vymezení pojmů, vymezení oblasti Krkonoš, zejména proto, že sem historicky spadaly i dnešní Jizerské Hory, vymezení oblastí, kterými se práce zabývá v rámci širokého krkonošsko-jizerského kulturního areálu).

Autor se rozhodl pojmut úvod práce historicky. Při zmínce o alpské kolonizaci by proto neměl chybět ani údaj o kolonizaci míšeňské (1511) a kolonizaci tehdejších západních Krkonoš, dnešních Jizerských hor (16. a 17. století). Autor staví rozdíl v etnografii obou pohoří na tezi o kolonizaci Krkonoš alpskými dosídlenci, zatímco Šumava byla dle jeho názoru kolonizována z regionů sousedních („*Alpská kolonizace Krkonoš se výrazně odlišovala od postupné dřevařské kolonizace na Šumavě, prováděné obyvatelstvem z blízkého okolí.*“, s. 8) a vyvozuje z tohoto tvrzení závěry ohledně způsobu hospodaření a transportu. Lze vytknout, že samotná alpská kolonizace byla kolonizací pouze doplňkovou a to i ve východních Krkonoších, kde existují již středověké kolonizační základy z nejbližších přilehlých regionů – nelze tedy paušálně stavět rozdíl mezi Krkonoši a Šumavou na složité problematice dosídlování. Na druhé straně: Co potom Volary? Ač by místní svoji architekturu měli z Bavor, nebo Horních Rakous, tak jde o alpský typ staveb, pozůstatek alpské kolonizace Šumavy v 16. století (Tirolsko, Štýrsko, kteréžto země v oné době nebyly součástí Rakouska, ale samostatnými zeměmi v rámci Svaté říše římské, pročež kolonisté historicky nepocházeli „z rakouských oblastí“ - s. 16). Na druhé straně věta „*Během následujících čtyřiceti let tak Krkonoše osídlilo na tisíc alpských kolonizátorů*“ (s. 16) s citací vztaženou k Lokvencovi: Lokvenc to netvrdí, pouze uvádí, že lze „předpokládat“ příchod tolika lesních dělníků, ale netvrdí, že byli jen alpští. Přímo chybné je pak tvrzení „*Po dřevařské krizi na konci 16. století, způsobené značným vytěžením dřeva ve východní části hor*“ (s. 24): Citovaná práce píše o rozmezí let 1608-1610.

Postrádám sjednocení užívaných pojmů – v práci dochází k volnému nakládání s nářečními a spisovnými synonymními výrazy a k jejich kombinaci, což, s odhlédnutím od tím zaviněné nepřehlednosti, činí práci pojmoslovně nevyváženou. Terminologii by ostatně bylo vhodné věnovat samostatnou (úvodní) kapitolu, zvláště při zpracovávání regionu s tak pestrým dialektovým základem, dotčeným navíc třemi jazyky (němčina, čeština, polština). Pozor rovněž na zaměňování pojmů *doprava* a *přeprava*, nejde o synonyma! Stejně tak je rozporuplné opakovaně zvat obyvatele

Krkonoš „horaly“, sami pro sebe tradičně užívají označení *Horáci* a slovo „horal“ velmi zásadně odmítali, viz. mnohé kritické články Josefa Skrbka v Pojizerských listech a Krkonošském obzoru z první poloviny čtyřicátých let: „*Horalé*“ jsou podle našich pojmů příslušníci malých národů kdesi na Kavkaze, nebo v nejlepší případě pastevců na poloninách Karpat slovensko - polských, „*horňané - dolňané*“ vyskytují se v moravském popěvku jako chlapi Vlčňované. My u nás jsme „*horáci*“ a nic jiného, na rozdíl od „*krajáků*“, kteří jsou zase v kraji. Nejspiš někdo řek: „*Korale nejdou!*“ a ten druhý myslel, že je řeč o „*horalech*“. V případě publikování této práce či jejích částí doporučuji (po jejím přepracování) konzultaci jazykové stránky PhDr. Jarmilou Bachmannovou, CSc. Nadužívaný výraz „opublikovaný“ bych nahradil vhodnějším slovem „publikovaný“.

V přehledu zdrojů chybí zásadní českojazyčné publikace odborného i popularizačního obsahu, tedy několikrát vydané „Krkonoše“ Václava Durycha (e. g. třetí vydání 1898), či příslušné části Ottových „Čech“. Publikaci *Toulky krkonošskou minulostí* absolventa Lesnické fakulty ČVUT v Praze, Ing. Theodora Lokvence, CSc., pak osobně nepovažuji za *nadčasovou*, i když se jedná o na svou dobu kvalitní popularizační kompilaci ovšem v mnohém již antikvanou, s dobrým způsobem odkazů s čísly v textu na seznam literatury, ač bez odkazu na stranu díla. Lokvenc užívá odvozenin slova *horáci*. Uvedu konkrétní dopady: archeologové dataci osídlení Krkonoš posunuli na 6000 až 3500 let před Kristem, navíc jsou zmiňovány i krkonošské paleolitické nálezy (např. Šída, Petr, *Nové paleolitické nálezy z Podkrkonoší*, Archeologie ve středních Čechách 13/1, Praha 2009, s. 97–99). Autor si měl staré Lokvencovy údaje („*4000-1770 před naším letopočtem*“) ověřit alespoň v basetovských Krkonoších, když jindy tu knihu užíval. Zde by našel i nové údaje o kmeni Bobřanů, kteří jsou oproti Lokvencovým údajům, použitým v práci (9.-11. stol., s. 15), nejnovějším badáním vyloučeni v onom období a uváděni Běžunčani a Třebovani, teprve později až 1245 jsou tu Bobřané doloženi papežskou bulou (Krkonoše, Baset s. 396). Stejně tak autor nepochopil systém svobodné a manské držby, respektive převzal toto nepochopení z Lokvence a ještě je zkratkovitou interpretací prohloubil (lenní systém, s. 15). Manský systém byl přitom v českých zemích záležitostí spíše okrajovou (na Moravě skupina statků olomouckého arcibiskupství, karlštejnští a loketští manové, v Krkonoších pak pouze Frýdlant, Návarov a nejznámější Trutnovsko) a obvyklejší byla svobodná držba zvaná též panství zpupné. V lenním systému (manství) se nejedná o majitele, ale držitele narozdíl od svobodné držby. I tyto u nás nastávají poměrně pozdě na základě Konrádových statut (1189), před kterými zde zřejmě neexistovala dědičná držba. Jedná se tedy o velké zobecnění Lokvencovo, nekriticky převzaté.

Národopisné dotazníky jsou zmíněny, avšak bez uvedení jejich počtu zvláště pro Krkonoše a pro Šumavu (pouze konstatováno, že NSČ v současnosti v dotyčných oblastech nemá mnoho tazatelů). Autor uvádí, že jsou doposud nezpracované, tím více bych očekával větší práci s fakty v nich obsaženými, vedoucí případně k novým poznatkům. Při hodnocení dotazníkové metody by bylo

vhodné uvést, že se jedná o praxi starší, než je věda zvaná sociologie. Dotazníkové akce probíhaly již v sedmnáctém a osmnáctém století. V osmnáctém a devatenáctém století sledovali pro topografické, demografické a jiné účely i kulturněhistorické jevy a zajímavé jsou i dotazníky například na národní písně etc. V textu práce jsou pak využity pouze dva dotazníky z l. 2012-13 v jediném odstavci (s. 120).

Ohledně časopisu Krkonoše-Jizerské hory by bylo pro přehlednost dobré zmínit, že podtitul *Jizerské hory* se objevuje jako drobný podtitulek na obálce v rozmezí čísel 1/1993-12/1994, dále 8/1995-11/1996 a poté jako již stabilní součást názvu až od čísla 4/2002. Jinde jej tedy nelze citovat, jak autor plošně činí. Dále by bylo vhodné uvést časopisy německojazyčných krajanů a časopisy bavorské i polské, jelikož nikde v práci není uvedeno, že se omezuje pouze na Čechy. Mnohá obecná tvrzení by pak měla být podložena citacemi (např. ze Šimáka atd.).

Dovolil bych si nesouhlasit, s výrokem, že styčná oblast etnologie a historie končí s autorovým příklonem ke každodennosti. Což se každodenností nezabývali již staří antičtí historikové a současní zvláště s chutí již řadu desetiletí opět ve značné míře (historie všedního dne, Oral History a další oddíly Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR atd.)? Pozor na nešťastné formulace: „*Základní etnologickou metodou (...) je kromě literatury terénní výzkum*“ (s. 12). Literatura sama o sobě není etnologickou metodou.

Součástí terénního výzkumu byla návštěva muzeí, která autor vyjmenovává, jedná se ale v obou pohořích o velmi omezený výběr, který by měl být patřičně zdůvodněn. Dále autor píše (s. 13), že v Hofmeisterových jesličkách zaznamenal „*několik osob dopravujících zboží tradičními transportními prostředky*“ v dalším textu však již tato skutečnost není rozebrána a prostředky nejsou ani vyjmenovány.

Mnoho údajů je převzato z druhotné literatury, která není zakotvena v konkrétním prameni. Pak ovšem nelze podávat údaje jako fakta, stačilo by doplnit slůvkem „údajně“, „snad“ a pod. V práci se rovněž vyskytují druhotné citace přes literaturu a nepřesné citace stran (např. pozn. č. 9 se vztahuje ke stranám 29-30, citována je však pouze s. 30). dále dochází ke zevšeobecnování poměrů zjištěných v jednom místě.

Zarážející je enormní množství nekriticky využitě popularizační až **turistické** literatury při dostupnosti kvalitnějších zdrojů: „*Například Jan Štursa v publikaci Encyclopedia Corcontica uvádí, že na začátku 19. století dosahoval počet bud v Krkonoších čísla 2600*“ (s. 27): Jde o **turistickou popularizační knížku**, jejímž autorem je opět doktor přírodních věd (ŠTURSA, Jan. [Encyclopedia Corcontica. Krajina – příroda – lidé. Vrchlabí : Správa Krkonošského národního parku, 2003], II a 90 s., na straně 48 odstavec „*Vznik bud*“ ukončuje výkřik: „*na přelomu 18. a 19. století již existovalo na obou stranách hor asi 2600 bud*“ (což obsahuje volnější dataci), to zde snad necitovatelné, navíc i tu Smrčka cituje přes další materiál! Marta Věchetová uvádí ve své

bakalářské práci: „*Počet bud z roku 1804 zaznamenal autor monografie o Krkonoších J. K. Hoser. (Viz Lokvenc, Theodor: Krkonošské hřebeny. Hradec Králové, 1960, s. 63 – 64.). Podle jeho údajů stálo na území Krkonoš 2500 horských bud.*“ Tedy Hoser bude asi oním prazdrojem zprávy u mladších autorů a i Věchetová jej cituje jen přes jinou literaturu, neboť citace „Hoser, Josef Karel Eduard: *Monografie Krkonoše*. Wien, 1803.“ vypadá zjevně nepatříčně. Ostatně by nejzajímavější byl pramen Hoserův a více by odpovídal požadavku ad fontes, který by u diplomové práce měl být jednoznačný. Ač zde nejde o hlavní téma práce, tak je tím nepřímou též zpochybněna kvalita zpracování. Dále: „*Hranice lesa poklesla na 1000 metrů nad mořem*“ (s. 27). Údaj citován opět z popularizační brožury KRNAPu, navíc autor onoho sešitu (Ing. Jakub Šimurda, ornitolog) nemluví o obecném poklesu, ale „*Enklávy okolo hřebenových bud snížily horní hranici lesa (z 1250 m n. m. někde až na 1000 m n. m.)*“. Pro Šumavu jsou zase přebírány teze Ing. Jiřího Neumanna, lesníka a další. S takovými – byť informačně jistě mnohdy cennými - zdroji je třeba zacházet podobně jako ústními výpověďmi informátorů - kriticky. Tento trend vrcholí na s. 25: „*Podle informační tabule v nedalekém hotelu Jana připravené místním znalcem Pavlem Klimešem se jednalo o poslední horské hospodářství ve východních Krkonoších.*“ Co je toto za odborný pramen!? Navíc tento „znalec“ je opět přírodovědně vzdělaným (RNDr.) lesníkem, jinak nadšencem a sběratelem, vydavatelem sezónních novin *Veselý výlet*, které dle svých slov dělá „*s hrstkou spolupracovníků vedle své hlavní práce*“ (*Krkonoše – Jizerské hory 2012*) a kde občas vycházejí (i v této diplomové práci citované) články použitelné při kritickém přístupu jako pramen, či snad spíše návod k dosažení relevantních zdrojů.

I francouzské teorie dlouhého trvání (Braudel a d.) pracovaly s konkrétními časovými úseky; ve Smrčkově práci se však v mnoha případech vyskytuje určité bezčasí, konstatování stavu bez specifikace doby, po kterou jev trval (např. u lidové stravy či u chovu dobytka, kde psáno o nejtýpějších a nejběžnějších hospodářských zvířatech, s. 18-19).

Postrádám zdůvodnění tvrzení, že v Krkonoších nebyl používán kuň (odkaz, citaci) a kdy používán být začal – na s. 35 (v Bc. práci s. 29) autor píše o vyvážení rohaček z Kowar k pomezím Boudám koňským záprahem a dále s. 26: „*Velice specifickým vývojem prošlo využívání koňského potahu. Tento tradiční způsob přibližování dřeva se v Krkonoších v minulosti neuplatnil.*“ Chybí podklad pro tento dohad.

Rovněž tvrzení, že chov ovcí byl doménou slovanských etnik (dle Moszyńského) při argumentaci kulturou karpatského oblouku (s. 19) je poměrně odvážné nejen s přihlédnutím k etnické skladbě dané oblasti. Jeho absence v Krkonoších je jistě dlouhodobá, nikoliv však permanentní; pokud nahlédneme do pramenů vztahujících se k době před třicetiletou válkou, dozvíme se, kolik loket sukna a kamenů vlny z Krkonoš bylo proclíváno v pražském Ungeltu (údaj z r. 1597 o dodávkách ze semilského panství a další, z novější literatury např. Mühlstein, Ludvík – Novák, Václav,

Trutnovsko: Východočeský kraj, Kruh: 1988, s. 244: *ovce a kozy se pásly ve smíšených i listnatých lesích, na horských hřebenech i náhorních plošinách* a tamtéž zmínka, že r. 1635 vydala vrchlabská vrchnost zákaz pást kozy a ovce v panských lesích a na hřebenech Krkonoš a píše o tom i Jos. Petráň a další). Ovce se pak chovaly na obou stranách hor, což v případě severních Krkonoš autor ostatně akceptuje a popírá tím sám konstrukt ovčáctví jako typicky slovanského fenoménu. Poté na s. 31: „*Zatímco dříve pro horské hospodáře žijících na území dnešní české strany Krkonoš bylo typické chovat především krávy a kozy, dnes jsou zde také jiná hospodářská zvířata. Ve velkém množství se jedná o ovce, které spásají horskou trávu.*“ Chybí právě ony ovce, které zde byly dříve než „dříve“.

Vzhledem k době, o které se píše, je ostatně vhodnější hovořit o slezské, nikoliv polské straně Krkonoš a rovněž by bylo záhodno – alespoň v závorce – uvést historické německé a jsou-li tak i české názvy tamních obcí a měst, o kterých hovoří. Paušální pojem „německy mluvící obyvatelstvo“ (např. s. 22) by bylo vhodné upřesnit – jedná se o slezské Němce, či Němce z některých (rozdílným dialektem hovořících) německojazyčných enkláv na české straně, či opravdu souhrnně všichni krkonošští Němci (dle Vondrušky?) užívali špičatou „babku“ (kovadlinku) na stoličce na klepání kosal? Takové dělení pak třeba dokázat - nejde například o to, že v té či oné skupině obyvatel byl ten či onen nástroj či výrobek obvyklejším?

Koze se přezdívalo „kráva chudých“, jak píše Kunz, ale myslí tím Krkonoše, nebo Valašsko, kterému se ve zmíněné publikaci věnuje? Třeba specifikovat (s. 18).

Pavel Laghner a Hans Baudem (s. 16): Lokvenc je nezmiňuje v knize vydané u Basetu, kam se vztahuje odkaz, ale v knize vydané v Kruhu roku 1978 na s. 29 až 30, navíc jako Paula Lahnera a Hanse Gaudena, ke všemu hodně kolonistů podle Lokvence přivedli z horního toku Innu, z jehož dolního toku byli kolonisté šumavských Volar! Asi by zde musel autor diplomové práce vysvětlit národopisné rozdíly v rámci Innského údolí. Chybný přepis jmen se objevuje pouze v nesprávně opsané citaci z Lokvence Karlem Fryšem v jeho diplomové práci *Klínové boudy. Proměny života na enklávě Klínových bud od počátku osídlení po současnost* obhájené na ÚE v Praze roku 2007, která však ve Smrčkově diplomové práci **citována není**.

U Dvorských bud (např. s. 18) je třeba uvádět specifikaci, takto označených horských usedlostí bylo hned několik.

Tvrzení, že chléb v prostředí Krkonoš nepatřil mezi základní pokrmy a musel se dovážet (s. 18): pravdivá je jen první polovina tvrzení. Citovaná Flousková píše, že byl přepychem, ale sama pak od Dr. Hofera chléb cituje mezi obvyklou denní stravou. Hofer pak píše (Hofer, Josef Karl C., *Das Riesengebirge und seine Bewohner*, Prag 1841, s. 72), že byl chléb obyvatelům Krkonoš příliš drahý na to, aby s ním krmili psa, ale jmenuje jej jako potravinu, která byla *gewöhnlich* a *alltäglich* (obvyklá a každodenní, s. 171) a uvádí, že luxusem byl chléb bílý, jako i housky a koláče z bílé

mouky (dokonce hovoří o *Nascherei* – mlsotě, vychutnávané pomazanou čerstvým máslem - s. 194 - například při oslavách křtu – s. 203). Hofer uvádí fakt, že i když samotní budaři, tedy zvláštní a nejseparovanější skupina v rámci obyvatelstva Krkonoš, chléb nepekli, kupovali jej za peníze získané prodejem mléčných produktů (kupovali Brot und andere *unentbehrliche* Dinge – tedy chléb a další *nepostradatelné* věci, s. 227). Často šlo o obchod barterového typu, kdy budař přímo měnil své produkty za jiné naturálie, které sám neprodukoval, konkrétně sůl, chléb, mouku, pálenku, oděvní součásti a různé nářadí (Hofer, s. 261).

Typologie hnoje: „*K dalšímu způsobu zúrodňování luk se řadilo kejdování pomocí vodních stružek. Hustší hnůj se promíchal s vodou a řídká kejda s těmito stružkami se rovnoměrně dopravovala po louce (s. 21-22):* .“ Autor zde nemusí plést pojmy bez vysvětlení, jen proto, že jím užitá literatura, tedy Lokvencův encyklopedický článek, míchá dohromady mrvu, tedy exkrementy dobytka obsahující stelivo, s kejdou, tedy totéž bez steliva, případně užívá v místním, snad nářečním (srv. s kejdováním v Bachmannové Podkrkonošském slovníku) významu kejdu jako mrvu rozmíchanou na kaši, tedy do řídkosti skutečné kejdy!

„*V současnosti lze v Krkonoších nalézt podnikající hospodáře, jež tradičním způsobem na základě dotací obhospodařují louky. (s. 29):*“ *Contradictio in adjecto!*? Na stejné straně pak úsměvný překlep „*Hovězí maso využívá především na maso*“, další chyby z nepozornosti, jako např. malé písmeno v názvu města Písek (s. 75 pod čarou), ponechávám stranou.

Jednorohé rohačky neboli saně s ojí (ojkou, vojkou a pod.): postrádám rozbor. „*Například rakouské rohačky v oblasti Pustertalu disponovaly kolmým rohem o délce 80 centimetrů*“ (s. 33). Jedná se tedy o jednorohé rohačky? V práci chybí rozlišení dvourohých rohaček od jednorohých, které autor zcela pomíjí, ač tyto jsou zastoupeny i ve stálé expozici na Ohradě u Hluboké nad Vltavou, kterou autor dle úvodu navštívil. Blíže pak jednorohé rohačky (zvané tam *saně s ojí*), s nákladem dřeva a figurínou dřevaře mají vystavené v Lesnické a myslivecké expozici Správy KRNAP v Šindelce v Harrachově, která v práci ovšem není ani zmíněna (s fotografií těchto saní od Kamily Antošové se mohl autor seznámit i v publikaci FLOUSEK, JIŘÍ – HARTMANOVÁ, OLGA – ŠTURSA, JAN – POTOCKI, JACEK. *Krkonoše. Příroda. Historie. Život.* [Praha] : Baset, 2007, 864 s. 629). Zmíněny v jednodstavcové kapitole 5.2. *Ostatní hospodářské saně*, avšak nepopsány a nekomparovány, jsou očividně typologicky obdobné saně „berany“ z Klatovska. Kromě rohaček a šmejček je ostatním typům saní v práci ostatně věnována pouze minimální pozornost a z množiny transportu tradičního materiálu v případě saní jednoznačně vyčnívá zpracování přepravy dřeva. Z tohoto hlediska oceňuji komplexní etnologické zpracování profesní skupiny šumavských dřevařů, vzácný to jev v současném výzkumu. Část práce zabývající se Šumavou ostatně vykazuje podstatně vyšší kvalitu zpracování a zjevně také vznikla o poznání později než většina textu o Krkonoších.

Dále k rohačkám: „*Přestože se většinou saně považují za zimní dopravní prostředek, rohačky sloužily k dopravě sena i v letním období. Umožňoval to důvtip místních horalů, kteří k saním připojovali dřevěná kolečka. Díky tomu bylo možné saně rohačky používat k transportu i v letním období*“ (s. 34). Na Hanušově modelu ve Vlastivědném muzeu pro Vysoké nad Jizerou a okolí se na jednorohých rohačkách sjíždí bez koleček po strništi! Model autor viděl, tak proč necituje? Na druhou stranu je třeba ocenit autorovu komparaci krkonošských a šumavských saní, jejich částí, analýzu užití i technického (konstrukčního) provedení vytvořenou na základech vlastního terénního výzkumu.

„*Historie vlček se v Krkonoších píše také od druhé poloviny 16. století, kdy si je do hor přinesli alpští osídlenci. Přesto jejich původ lze hledat až ve skandinávských zemích, odkud pak byly rozšířeny do Alp a ostatních zemí střední Evropy*“ (s. 44). Toto sporné tvrzení převzal autor s přílišnou jistotou od Věchetové: „*Saně vlčky, nebo také renvolfy se rozšířily do střední Evropy ze Skandinávie a do Krkonoš si je poté s sebou přivezli alpští osadníci v 16. století.*“, když to ona nemá řádně doloženo. Divně v celé kapitole totiž sama odkazuje jen na konci: „*Viz Tichý, Antonín: Janské Lázně. Veselý Výlet 31, 2009, s. 26.*“! Ostatně oba přebírají omyly, nepřesnosti či nedoložitelnosti od „regionálních badatelů“ velmi nekriticky (ona kupříkladu u výkladu o pašování, kterému se on při výkladu vyhnul zase zcela. Navíc s nepochopením citovala a dezinterpretovala pověst k Josefu II. z Durycha, jehož práci zase Smrčka zcela pomíjí.

Rovněž chybí alespoň zmínka o svobodných Královácích (Kühnische Freibauern) tím spíše, že autor kontaktoval informátora z obce Stachy (s. 126 a dále), která byla jedinou etnicky českou králováckou rychtou. Její obyvatelé se vymezovali vůči „poddaňákům“, ostatním obyvatelům Šumavy, od kterých se lišili výsadami (narozdíl od Chodů až do r. 1848) a které si najímali na dřevařskou i jinou práci. V jistých ohledech se tedy lišili i způsobem života. Z toho mohou plynout i jistá specifika v odpovědích tohoto informátora (a škoda, že pouze jediného), které by si proto zasloužily autorovu zvýšenou pozornost (a opatrnost při generalizaci). Mohl se i zapojit do více než století probíhající diskuse o alpských rysech ve zdejší lidové kultuře.

Pozámky k seznamu zdrojů:

Jak již bylo částečně vytknuto výše, jednotlivé kapitoly různých autorů by měly být jasněji citovány. Atypický je způsob citování obou velkých knih Basetu, tedy o Krkonoších a Šumavě. Pokud se cituje pouze použitá stránka z díla - což patří do poznámek, nikoliv do seznamu zdrojů - místo celého rozsahu knihy, tak se nechtě naznačuje, že práce je pouhou kompilací, neboť by měla být psána se znalostí celých pramenů, knih a článků uvedených v soupisu literatury, ač by se z celé položky použil jako konkrétní doklad pouze odkaz na jedinou stranu.

DONTH, HANS H. Rochlitz an der Iser und Harrachsdorf in der frühen Neuzeit, München:

Verlag 1993, s. 27. Doporučuji z této autorské dílny též důležitou edici pramenů DONTH, FRANZ – DONTH, HANS H.: Quellen zur Geschichte der Herrschaft Starkenbach im Riesengebirge im 17. Jahrhundert. München [= Mnichov] : [COLLEGIUM CAROLINUM – Verlag Robert Lerche München vormals Calve'sche Universitätsbuchhandlung Prag], 1974, I a 790 s. , kde je popis cesty biskupa s velbloudem a mnohé další cenné údaje, zvláště vzhledem k obyvatelstvu!

JIRÁSKO, F. Rohačky, *Krkonoše – Jizerské hory*, 6, 1974, s. 21. Smrčka si vůbec nevšimá autorova zpochybnění alpského původu rohaček slovem „Řekněme“! Též v článku zmíněná Širova povídka Dřevařka zůstala v diplomové práci zcela nevyužita. Dále z článku neužil text o svážení sena v létě rohačkami na neokovaných sanicích! Ostatně v článku zmíněný článek Miloše Gerstnera o zimních sportech na Petrovce by rovněž mohl leccos zajímavého přinést i této práci.

LOKVENC, T. Lesní hospodářství, *Krkonoše*, Praha: Baset 2006, s. 481 – 482. Chybná datace (správně 2007).

LOKVENC, T. Zapomenutá řemesla – Sáňkování dřeva, *Krkonoše – Jizerské hory*, 4, 1982, s. 25. Zajímavé, že autor cituje článek, kde je psáno o „vojkových“ saních (s ojí) a sám tyto jednorohé rohačky v diplomové práci téměř přehlíží.

Přes uvedené, i když v mnohém závažné výtky, má diplomová práce Aleše Smrčky značný odborný potenciál, vystupující zejména ze zpracování mladší části práce věnované Šumavě. Upravením nešťastných formulací, přehodnocením přístupu autora k některým citovaným textům i ke vlastní rané odborné činnosti, jako i odstraněním popsanych technických závad by vzniklo zajímavé a publikovatelné dílo. Rozsáhlost a rigoróznost tohoto posudku reflektuje odborný potenciál osobnosti Aleše Smrčky, v diplomové práci bohužel jen částečně zúročený. Práci v jejím aktuálním stavu proto po dlouhé rozvaze doporučuji k přijetí s navrhovanou známkou: „Dobře“ s nadějí, že před případnými publikačními výstupy budou upraveny a odstraněny výše formulované nedostatky.

Doporučuji k přijetí s navrhovanou známkou: „Dobře“

Mgr. Daniel Dědovský